

ZAŠTITIMO
JADRANSKI
SEOBENI
PUT | HUTOVO
BLATO

ZAŠTITIMO

JADRANSKI

SEOBENI

PUT HUTOVO
BLATO

Nepregledni tršćaci kod Karaotoka

Foto: ©Tibor Mikuska/HDZPP

OSIJEK, VELJAČA 2018.

Deransko jezero

Foto: ©Nermina Sarajlić/O.D. "Naše ptice"

UVOD

Jadranski seobeni put je migracijski koridor koji milioni ptica selica iz Evrope i zapadne Azije prate tokom svoje seobe – u jesen sa sjevera prema jugu odnosno u proljeće u suprotnom smjeru. Tokom ovog putovanja od više hiljada kilometara ptice prelijeću planine Balkana i Jadransko more, prelaze Apeninski poluotok i Sredozemno more te dolaze do obala Sjeverne Afrike. Neke vrste poput žličarke *Platalea leucorodia* ovdje prezime, ali mnogim vrstama, poput čaplje dangube *Ardea purpurea* ili patke pupčanice *Spatula querquedula* to nije kraj putovanja, već moraju preći pustinju Saharu kako bi se domogle bogatih močvara središnje Afrike, tzv. pojasa Sahel. Tokom duge seobe sve ptice s vremena na vrijeme moraju sletjeti kako bi se odmorile i nahranile prije nastavka svog putovanja. Duž Jadranskog seobenog puta postoji niz važnih odmorišta koje ptice redovno koriste i koje su prave oaze za desetine hiljada selica. To su prije svega preostale velike močvare uz obalu Jadrana, u Italiji i Sjevernoj Africi. Seoba je za ptice prepuna opasnosti – pored nestajanja staništa, širenja pustinjskih područja Sahare, ili sudara s električnim vodovima. Jedan od faktora koji najviše ugrožava ptice selice je svakako krivolov i ilegalno uzimanje ptica iz prirode, te trovanje. Prema najnovijim procjenama organizacije BirdLife International samo u Sredozemlju se godišnje ilegalno ubije ili uhvati oko 23 miliona ptica. Takve gubitke, uz sve ostale prijetnje sa kojima se ptice suočavaju, mnoge vrste ne mogu kompenzirati pa dolazi

do pada brojnosti njihovih populacija, kako na područjima gdje gnijezde, tako i na seobi, odnosno zimovalištima. Tragičan primjer kako krivolov može dovesti do istrebljenja cijele vrste je tankokljuni pozviždač *Numenius tenuirostris*, vrsta močvarice koja je iz sibirskih gnjezdilišta preko Balkanskog poluotoka dolazila do zimovališta u Maroku, no danas se smatra izumrlom zbog posljedica velikog krivolovnog pritiska na seobenom putu.

Projekat Jadranski seobeni put 3 (*Adriatic Flyway 3*), pod vodstvom njemačke fondacije EuroNatur i uz finansiranje švicarske fondacije MAVA, okuplja niz nevladinih udruženja sa područja Balkana, koje u zajedničkoj saradnji rade na tome da se krivolov iskorijeni, odnosno da se javnost educira o problemu krivolova i načinima kako se protiv njega uspješno boriti. „Crne tačke“ krivolova su vrlo često upravo močvarna područja gdje se ptice okupljaju u najvećem broju, te se aktivnosti projekta upravo fokusiraju na preostalim velikim močvarnim područjima – Labudovo okno u Srbiji, Delta Neretve u Hrvatskoj, Livanjsko polje i Hutovo blato

u Bosni i Hercegovini, te Ulcinjska solana u Crnoj Gori. **Glavni ciljevi projekta su spriječiti krivolovni pritisak na ptice te uspostaviti tzv. nelovna područja** (engl. *hunting ban areas*) na spomenutim močvarama – **mjesta gdje će lov na ptice biti u potpunosti zabranjen te će se desetine hiljada ptica u miru odmarati tijekom svoje seobe ili zimovanja**. Ova serija brošura predstavlja pojedina projektna područja – njihove glavne karakteristike i prirodne vrijednosti te prijetnje opstanku staništa i ptica, kao i moguća rješenja postojećih problema.

U SREDOZEMLJU
SE GODIŠNJE ILEGALNO
UBIJE ILI UHVATI
OKO 23 MILIONA PTICA

Svitavsko jezero

Foto: ©Nermina Sarajlić/O.D. "Naše ptice"

Foto: ©Adrian Tomik/HDZPP

OPIS I POLOŽAJ PODRUČJA

Hutovo blato se nalazi u jugoistočnoj Hercegovini, sa lijeve strane rijeke Neretve, na teritoriji općina Čapljina i Stolac. Zauzima površinu od 7411 ha, a prostire se na močvarnom, ravničarskom i brdovitom terenu, sa nadmorskom visinom od 1 do 432 m. Područje Hutova blata je petnaestak kilometara udaljeno od Jadranskog mora, zbog čega je na ovom području izražen uticaj sredozemne klime, koja je pogodovala razvoju vodenog, močvarnog, livadskog i šumskog tipa vegetacije. Stalne vodene površine pokrivaju 1.402 ha, privremeno poplavljene močvarne površine 2.150 ha, meliorirane ravničarske površine 800 ha, a brdovito područje 3.059 ha. **Najveći dio močvarne depresije čine močvarne površine karaotočke i svitavske kasete, zatim hidromeliorirani dio Višićke kasete, te priobalni dio kraškog terena gdje se krški greben Ostrovo uzdiže iz močvarnog dijela razdvajajući ga na Gornje i Donje blato.** U dijelu Gornjeg blata

nalazi se Deransko blato, koje na sjeveru prelazi u Deransko jezero, čiji zaliv Jelim predstavlja najveću kriptodepresiju cijelog područja. Gornje blato obuhvata i jezero Škrka koje je preko jaruge povezano sa rijekom Krupom, kojom otiče voda i iz drugih jezera. Donje (Svitavsko) blato obuhvata Svitavsko jezero, u koje voda pritiče iz snažnih stalnih ili povremenih izvora tipičnih za kraška područja, koji opskrbljuju vodom i rijeku Krupu. Najizdašniji izvori su Londža, Drijen, Orah, Jelim i Škrka, a tu je i niz bezimernih izvora koji daju obilje vode iz kojih se formira Deransko jezero, a iz njega rijeka Krupa, duga 14 i široka u prosjeku 5 m, koja odvodi vode Hutova blata u rijeku Neretvu.

Područje Hutova blata je od davnina privlačilo pažnju istraživača i ljubitelja prirode. Prve pisane podatke o ornitofauni ovog područja dao je entomolog German 1817. godine, a sistematičniji podaci datiraju iz pedesetih godina XIX stoljeća.

Ovo područje privlačilo je i strane istraživače, ali su oni malo pažnje obraćali na uticaj antropoloških faktora na kvalitet i kvantitet ornitofaune. Na to je prvi ukazao Obratil (1969), koji je u svom radu dao prikaz gnjezdarica i ptica koje se u

ovom području zadržavaju u vrijeme seobe i zimovanja, a kasnijim radovima na-veo je i to da je Hutovo blato izloženo raznolikom antropogenom djelovanju – od stočarenja, košenja, paljenja tršćaka, sječe šuma, ribolova i lova sa kraja XIX i početka XX stoljeća, preko melioracionih zahvata, izgradnje nasipa, kanala, industrijskih i infrastrukturnih objekata u okolnom području, do izgradnje brane i stvaranja vodene akumulacije Svitavskog jezera za potrebe Pumpne hidroelektrane “Čapljina”, što se direktno ili indirektno odrazilo na faunu ptica Hutova blata. Formiranjem otvorenih vodenih površina akumulacije u jesen 1979. godine na prostoru od oko 1000 ha nestale su životne zajednice trske, site i rogoza, šaševa, plavnih livada i šuma, što je za posljedicu imalo izmijenjen sastav i kvantitet ornitofaune ovog područja.

Na osnovu literaturnih podataka i istraživanja novijeg datuma moguće je pratiti promjene u kvalitativnom i kvantitativnom sastavu ornitofaune Hutova blata. **Već prvi poznati izvještaji** pored isticanja neobično velikog bogatstva ptičijeg svijeta ovog područja **ukazuju i na nestajanje pojedinih vrsta, kao što je kudravi nesit** *Pelecanus crispus*, **i smanjenje brojnosti velike bijele čaplje** *Ardea alba*, **gaka** *Nycticorax nycticorax* **i žličarke** *Platalea leucorodia*. Kvalitativ-

NA HUTOVOM BLATU
SE REDOVNO BILJEŽI
OKO 160
VRSTA PTICA

Poplavni pašnjaci Sjekose

Foto: ©Tibor Mikuska/HDZPP

Pogled na Svitavsko jezero

Foto: ©Nermina Sarajlić/O.D. "Naše ptice"

ne promjene se posebno ogledaju u nestajanju i smanjenju brojnosti močvarnih vrsta, što je posebno vidljivo kada su u pitanju crvenogrli plijenor *Gavia stellata*, velika bijela čaplja *Ardea alba*, blistavi ibis *Plegadis falcinellus*, žličarka *Platalea leucorodia*, lisasta guska *Anser albifrons* i siva guska *Anser anser*.

U djelu „Ptice Hutova blata“ (Obratil, 1969) kojim su obuhvaćena nesistematična istraživanja većeg broja autora sa kraja XIX i početka XX stoljeća i istraživanja Othmara Reisera iz perioda 1885-1919, navodi se ukupno 226 vrsta ptica. Sistematičnim istraživanjima ovog područja, koja su obavljena u periodu između 1973. i 1977. godine, prije izgradnje akumulacionog jezera PHE „Čapljina“ i zabilježeno je 195 vrsta ptica, a nakon izgradnje akumulacionog jezera broj vrsta se smanjio na 148. **Tokom novijih istraživanja redovno se bilježi oko 160 vrsta.** Iako je evidentno smanjenje broja vrsta, od kojih neke od vremena Reisera (1939) više nikada nisu zabilježene na području ove močvare, još upečatljivije je smanjenje brojnosti unutar samih vrsta, pa postoji niz vrsta koje su nekada bile predstavljene stotinama primjeraka, a čiji broj se vremenom smanjio na nekoliko desetina ili čak samo nekoliko primjeraka, što se posebno odnosi na patke, čaplje i šljugarice.

Na Svitavskom i Deranskom jezeru prisutan je biotop slobodnih vodenih površina, gdje su veoma povoljni abiotski faktori uslovlili bogatstvo flore i faune tokom cijele godine, zbog čega veliki broj ptica pronalazi hranu u doba gniježđenja, zimovanja i seobe, a uz rubove ovih jezera razvijen je širok pojas plavnog terena koji je čitavu godinu ili veći dio godine pod vodom i koji je naseljen bujnom vegetacijom trske, rogoza i site, pa pruža povoljne uvjete za ishranu i smještaj ptičijim vrstama, kako u vrijeme gniježđenja, tako i u periodu seobe i zimovanja. U tršćacima pored jezera gnijezdi se značajan broj vrsta: crnogri gnjurac *Podiceps nigricollis*, kokošica *Rallus aquaticus*, mali gnjurac *Tachybaptus ruficollis*, mlakuša *Gallinula chloropus*, čapljica voljak *Ixobrychus minutus*, liska *Fulica atra*, patka gluhara *Anas platyrhynchos*, patka pupčanica *Spatula querquedula*, patka njorka *Aythya nyroca*, eja močvarica *Circus aeruginosus* i veliki trstenjak *Acrocephalus arundinaceus*.

Uz rubove jezera razvijena su i pojedina stabla ili šumarci rakite i vrbe, u kojima se **u kolonijama gnijezde najznačajniji pripadnici ornitofaune Hutova blata: mali vranac *Microcarbo pygmaeus*, čaplja danguba *Ardea purpurea*, mala bijela čaplja *Egretta garzetta*, žuta čaplja *Ardeola ralloides* i gak *Nycticorax nycticorax*.**

Foto: ©Dražen Kotrošan/O.D. "Naše ptice"

Prije nekoliko godina u mješovitoj koloniji čaplji i vranaca zabilježeno je i gniježđenje **blistavog ibisa *Plegadis falcinellus*.**

Na pašnjacima Plana razvijen je biotop livada na kojima se voda zadržava kraće ili duže vrijeme i koje nemaju većeg značaja za ptice u periodu gniježđenja, ali u doba seobe i zimovanja pružaju odlične uslove za zadržavanje i ishranu brojnih vrsta ptica. Plavljenje livada tokom u proljeća i jeseni uslovljava formiranje manjih i većih vodenih „oaza“ koje pružaju povoljne uslove za odmor i ishranu migratornih vrsta ptica.

U blizini Karaotoka prisutne su manje ili više degradirane šume koje nastanjuju mediteranske i kontinentalne vrste ptica.

Izgradnja vještačke vodene akumulacije PHE Čapljina sedamdesetih godina XX stoljeća uzrokovala je nestanak prostranih zajednica trske, site i rogoza, poplavnih livadskih i šumskih zajednica koje su u periodima migracije i zimovanja pružale povoljne uslove za prehranu i odmor brojnim populacijama ptica. Uprkos tome, zbog blage klime i raznolikosti flore i faune, Hutovo blato i danas pruža povoljne uslove za zadržavanje velikog broja ptica tokom zimskih mjeseci, a posebno veliki značaj ima za ptice vodenih staništa (patke, liske, gnjurci, ronci, plijenori), koje na ovo područje na zimovanje dolaze iz sjeverne i centralne Evrope.

Zbog međunarodnog značaja za ptice **Hutovo blato je 1971. uvršteno u Popis močvara od međunarodnog značaja**, a 1980. godine u Međunarodni projekt za zaštitu mediteranskih močvara. Međunarodni Savjet za zaštitu ptica uvrstio je 1998. godine Hutovo blato na listu međunarodno važnih staništa ptica, a 2001. godine ovo područje **upisano je u listu močvara od međunarodnog značaja po metodologiji Ramsarske konvencije** i registrirano pri UNESCO-vom Direktoratu u Parizu. Park prirode „Hutovo blato“ je 2002. godine upisan na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine, i kao takav uživa visoki režim

zaštite u Federaciji BiH. Međutim, zbog problema sa finansiranjem rendžerske službe, na području Parka česti su namjerno izazvani požari i krivolov.

Hutovo blato se nalazi na teritoriji općina Čapljina i Stolac. U samom parku trenutno živi mali broj porodica, ali se oko njega nalazi nekoliko sela na udaljenosti manjoj od 2,5 km. U njegovim perifernim dijelovima stanovništvo je vijekovima živjelo sa Blatom i na Blatu, koristeći poplavne livade i pašnjake za napasanje stoke, drvo za gorivo, ribe za ribolov. Tradicionalni pribor za ribarenje, način ribarenja i kulinarski specijaliteti pripremljeni od ribe još uvijek postoje, ali sve manje i manje. Nomadski način uzgoja stoke je ovdje još uvijek prisutan. Periodično poplavljene livade u okviru parka u ljetnom periodu služe kao pašnjaci za brojna stada ovaca i krava, a pastiri čak i danas pripremaju sir na isti tradicionalni način kao što su to radili i stoljećima, pa **Hutovo blato pruža izuzetne prilike za razvoj turizma.**

**OD 1998. GODINE
HUTOVO BLATO NALAZI
SE NA LISTI PODRUČJA
OD MEĐUNARODNOG
ZNAČAJA ZA PTICE**

Karta 1. Zonacija korištenja prema Prostornom planu Parka prirode Hutovo blato

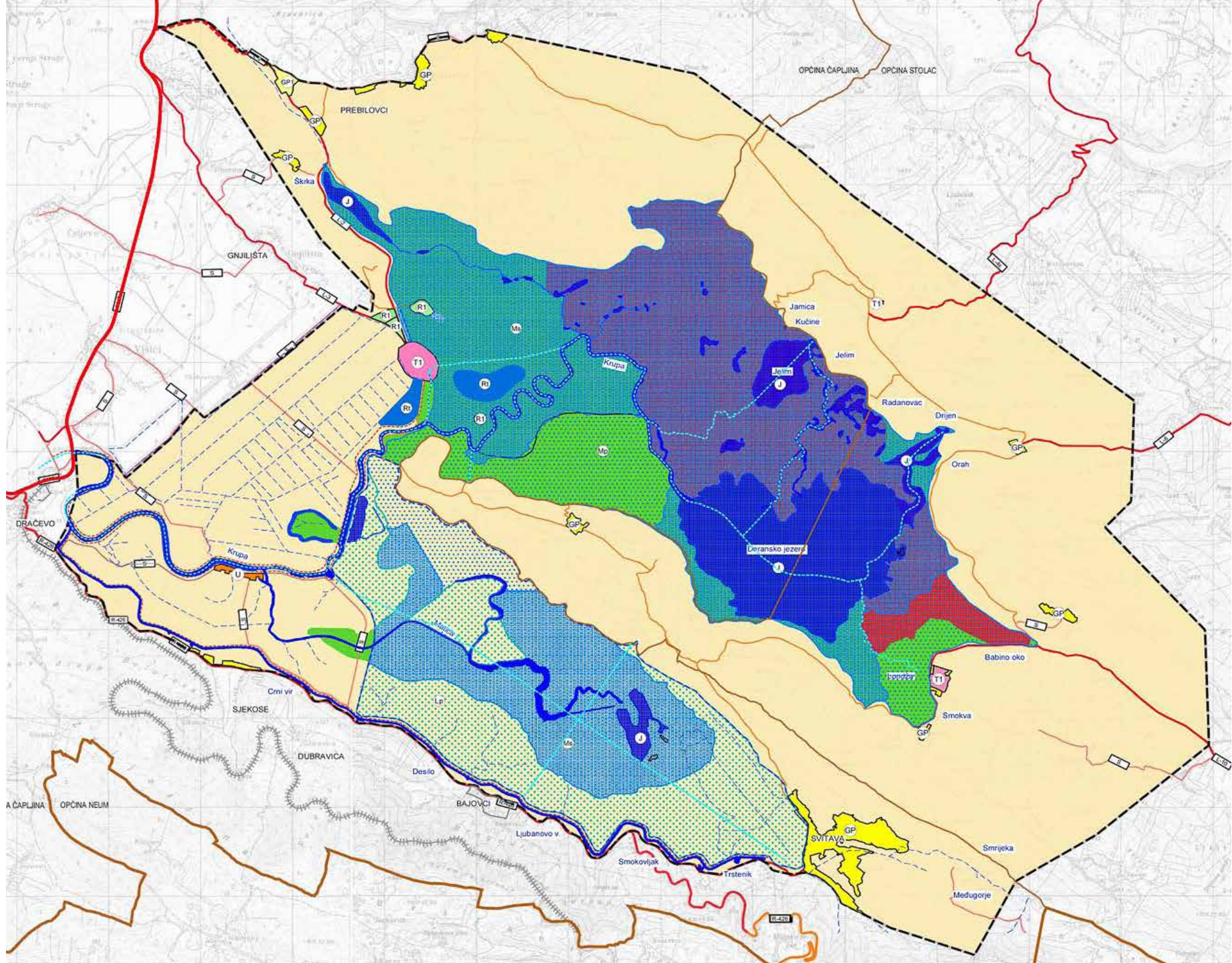

Foto: ©Dražen Kotrošan/O.D. "Naše ptice"

PRIJETNJE PODRUČJU

KRIVOLOV

Prije nego što je Hutovo blato proglašeno parkom prirode, lov je bio glavni izvor prihoda za ovo područje. Nakon proglašenja, **lov je potpuno zabranjen unutar granica parka**. Prema Članu 11. Pravilika o unutarnjem redu u Parku prirode Hutovo blato, koji je donio Nadzorni odbor JP „Park prirode Hutovo blato“ 17.09.2007. godine, „zabranjeno je rastjerivanje, proganjanje, uznemiravanje, hvatanje, ozljeđivanje i ubijanje životinjskih vrsta“ a naglašeno je i da je „tokom

cijele godine zabranjeno loviti, hvatati i uznemiravati ptice“. Također, i prema članku 6. Zakona o lovstvu FBiH, površina parka prirode se ne smatra lovnom površinom.

Nažalost, zbog nedostatka resursa za finansiranje lovučuvarske službe, **u zaštićenim područjima je veoma izražena pojava krivolova**, a iako su kazne za to predviđene zakonom, u praksi se ne primjenjuju. Slučajevi krivolova se ili ne razmatraju na sudu, ili se uopće ne smatraju kriminalom, pa se često izvode javno i ostaju nekažnjene.

Krivolov najčešće vrše lokalni stanovnici koji nemaju lovačku dozvolu, registrovani lovci, a od stranaca najčešće su u pitanju Italijani. Šira javnost obično ne pokazuje mnogo interesa za ove probleme, zbog niskog nivoa svijesti i nedovoljnog značaja koji im se pridaje u medijima. Osim kroz lov u području u kojem je lov zabranjen, krivolov se na području Parka prirode Hutovo blato očituje kroz korištenje nedozvoljenih metoda (lov iz motorih vozila i čamaca, **korištenje mamaca i vabilica, lov iz lovačkih skrovišta/čeka, korištenje automatskog oružja**) i **ubijanje zaštićenih vrsta**, a zabilježena je i pojava lova na ptice u periodu lovostaja.

Najčešća meta krivolovaca su liske i patke, koje se prodaju lokalnim restoranima. Prema nepotvrđenim informacijama, cijena jedne ptice se kreće oko 9-10€, što

čini krivolov veoma privlačnim za lokalne stanovnike. Postoje podaci da se radi prodaje restoranima vrši krivolov prepelica *Coturnix coturnix*, trepteljki *Anthus spp.* i poljskih ševa *Alauda arvensis*.

Na području Hutovog blata **poseban problem predstavlja ubijanje velikih vranaca** *Phalacrocorax carbo* **i malih vranaca** *Microcarbo pygmaeus*, zbog navodnih velikih šteta koje ove vrste čine ribljim populacijama. Dugoročan pritisak na populacije ovih vrsta mogao bi uticati na status područja Hutovog blata, koje je status Područja važnog za ptice (Important Bird Area – IBA), između ostalog, dobilo zbog činjenice da se tu gnijezdi mali vranac.

Česte žrtve krivolova duž Jadranskog migratornog puta su žličarke *Platalea leucorodia*, **male bijele čaplje** *Egretta garzetta*, **čapljice** *Ixobrychus minutus*, **sive čaplje** *Ardea cinerea*, **gakovi** *Nycticorax nycticorax*, **škanjci** *Buteo buteo*, **crvenonoge prutke** *Tringa totanus* **i riječni galebovi** *Larus ridibundus*. Čaplje, grabljivice i sove se ubijaju zbog izrade taksidermičkih preparata, a nije poznato koliko je rasprostranjeno sakupljanje njihovih jaja radi pravljenja privatnih kolekcija. Na populacije sova i grabljivica indirektno utiče trovanje i uznemiravanje vrsta kojima se one hrane. Lovom većine navedenih vrsta krši se član 16. Zakona o lovstvu FBiH.

Krivolovci veoma često koriste nelegalno vatreno automatsko i poluautomatsko oružje. Najčešće se na ovaj način love liske *Fulica atra*, patke *Anas spp.*, *Aythya spp.*, trčke *Perdix perdix* i prepelice *Coturnix coturnix*. Osim što je ovaj tip oružja zabranjen za lov, zbog rafalne pucnjave se uznemiravaju čak i jata ptica koje nisu mete, čime se direktno krši član 52. Zakona o lovstvu FBiH. Česta je i upotreba motornih vozila ili čamaca sa jakim motorima prilikom lova na vodene ptice. Kao i u slučaju korištenja nedozvoljenog oružja, i na ovaj način se uznemiravaju jata svih vrsta ptica. Korištenje varalica ili mamaca je također česta pojava u zaštićenim područjima. Krivolovci koriste vještačke ptice, koje postavljaju ispred skrivališta/čeka, da bi privukli određene vrste, posebno tokom seobe. Zabilježeno je i korištenje različitih snimaka pjeva ptica, posebno liski i patki, mreža i različitih zamki. Svim navedenim radnjama krši se član 57. Zakona o lovstvu FBiH.

Osnovni razlog sve izraženijeg krivolova na području Parka prirode Hutovo blato leži u činjenici da je rendžerska služba dugo vremena bila raspuštena, zbog drastičnog smanjenja finansijskih sredstava (68% u periodu od 2008. do 2011.) koje u sklopu svog budžeta Hercegovačko-neretvanski kanton kao osnivač izdvaja za finansiranje rada JU Park prirode Hutovo blato. **Trend smanjenja krivolova započinje od 2011. godine**, a poseban uticaj na to imao je prilog emit-

Korištenje motornih čamaca tijekom krivolova

Foto: ©Dražen Kotrošan/O.D. "Naše ptice"

Požar koji je uništio 70% površine parka

Foto: ©Dražen Kotrošan/O.D. "Naše ptice"

van u jesen 2011. godini u okviru emisije Europamagazin njemačke televizijske stanice ARD. Nakon tog priloga i pojačanog pritiska (dopisi Ornitološkog društva nadležnim državnim i entitetskim ministarstvima i predstavniku RAMSAR-a u Bosni i Hercegovini) sprovedeno niz akcija, tokom kojih je Federalna uprava policije oduzela šest pušaka.

Tokom 2013. godine rendžerska služba je pojačala aktivnosti monitoringa krivolova. Pri tome, uspostavljena je bolja saradnja sa lokalnom zajednicom, lovačkim društvom i policijom što je rezultiralo znatnim smanjenjem pojave krivolova. U 2013. godini zabilježeno je 11, a u prvom dijelu 2014. godine šest slučajeva krivolova. Prema podacima monitoringa, krivolov je znatno manje izražen u periodu proljeće – ljeto.

Uprava Parka osigurava sredstva i na druge načine, aplicirajući na različite konkurse institucija, kao što su IPA fondovi, Svjetska banka, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, te Federalni fond zaštite okoliša. Problemi finansiranja rendžerske službe još nisu riješeni, pa se nastoji da se njen rad, barem djelimično, finansira iz različitih projekata.

POŽARI

U Parku prirode Hutovo blato **pojava požara predstavlja ogroman problem.** Požari se najčešće javljaju u januaru i februaru na plavnim livadama, kada je nivo vode nizak i trska je suha, i ljeti na okolnim brdima, kada vlada suša i visoke temperature.

Najveći požari koji su do sada zabilježeni na ovom području su oni koji su se desili u januaru i februaru 2007. godine, i veliki požar koji je krajem 2011. godine trajao 7 dana (13.-20.10.) i uništio više od 70% površine parka, uključujući 1350 ha poplavnih livada i manji dio brdskog dijela parka.

Tada je uništen biljni pokrivač, koji je predstavljao zaklon i izvor hrane za faunu parka, čime je narušen cjelokupan lanac ishrane. Uništena su brojna ptičija gnijezda, a ukupna šteta nikada nije procijenjena. Požar se desio upravo u tre-

nutku kada su migratorne vrste ptica dolazile sa sjevera Evrope, što je napravilo pometnju među pticama koje su lutale Neretvom, nezaštićene od krivolovaca, a sve skupa je nesumnjivo imalo ogroman negativan uticaj na njihove populacije. Stradanje drvenaste vegetacije, a naročito plodonosne, značajno je uticalo na smanjenje raspoloživih količina hrane za ptice, ali i za druge životinje na području Hutova blata.

U posljednjim godinama zabilježeno je još nekoliko manjih požara koji su brzo ugašeni i nisu nanijeli veće štete. Rizik od pojave požara na ovom području je i dalje ekstremno veliki.

Posljedice požara

Foto: ©Dražen Kotrošan/O.D. "Naše ptice"

PROBLEM NEDOSTATKA PLANA UPRAVLJANJA PP HUTOVO BLATO

Park prirode Hutovo blato još uvijek nema plan upravljanja, zbog čega veliki broj problema vezanih za ovo područje ne može biti riješen. Na primjer, HE Čapljina, koja se nalazi u okviru Parka prirode, i koja je kao najveći korisnik vode imala ogroman uticaj na vodni režim, ali i na cjelokupni biodiverzitet područja Hutovog blata, uprkos finansijskoj dobiti koju ostvaruje, ništa ne odvađa za potrebe Parka prirode. Javno preduzeće koje upravlja hidroelektranom - JP Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne d.d. Mostar plaća kompenzaciju za upotrebu rijeke Svitave, koja se nalazi unutar granica Parka prirode Općini Čapljina. Prema važećem zakonu, 50% tog novca se mora uložiti u područje koje se koristi za proizvodnju električne energije, ali to nije slučaj.

Vandalizam turističke infrastrukture

Foto: ©Dražen Kotrošan/O.D. "Naše ptice"

NEODRŽIVO KORIŠTENJE VODNIH RESURSA – PROJEKAT GORNJI HORIZONTI

Jedan od osnovnih problema koji su doveli do degradacije ekosistema i gubitka biološke raznolikosti na području Hutova blata je **preusmjeravanje i akumuliranje voda za proizvodnju električne energije**, a trenutno **najveću prijetnju po ovo područje predstavlja projekat Gornji horizonti**, koji podrazumijeva preusmjeravanje voda iz Fatničkog i Dabarskog polja u Bilečko jezero, a zatim u sliv rijeke Trebišnjice radi izgradnje hidroelektrana. Projekat Gornji horizonti započeo je u bivšoj Jugoslaviji 1956. godine. Do početka rata završena je njegova prva faza – izgrađene su hidroelektrane Trebinje I, Trebinje II, PHE (pumpna hidroelektrana) Čapljina i HE Plat. Prve dvije hidroelektrane sada su u sastavu Elektroprivrede Republike Srpske, HE Čapljina je u sastavu Elektroprivrede Herceg-Bosne u Federaciji BiH, a HE Plat u sastavu Hrvatske elektroprivrede.

Nastavak projekta na području Republike Srpske sprovodi poduzeće Hidroelektrane na Trebišnjici (HET). Ranije je Hutovo blato većinu vode dobivalo dreniranjem Dabarskog i Popovog polja, ali je izgradnjom elektroenergetskog sistema na rijeci Trebišnjici potpuno prekinut dotok iz Popovog polja, a realizacijom projekta Gornji horizonti zaustavio bi se dotok vode u sliv rijeke Bregave, i bio prekinut izvor vode za močvare u Hutovu blatu, što bi imalo nesagledive posljedice za močvarna staništa. Ovim projektom planirano je da se rijeci Neretvi, odnosno njenim lijevim pritokama godišnje oduzima šest milijardi kubnih metara vode, koji će se preusmjeriti u sliv Trebišnjice. Cementiranjem i zatvaranjem korita rijeka došlo bi do direktnog gubitka staništa flore i faune, uništavanja šuma u Hercegovini i promjene lokalne klime, a time i do velike ekološke, kulturološke i demografske katastrofe područja Hutova blata, ali i cijele doline Neretve.

Krivolovci na Svitavskom jezeru

Foto: ©Kenan Pašić

Mala bijela čaplja, *Egretta garzetta*

Foto: ©Mirko Šarac/ "Naša baština"

definiciji, zaštićeni pejzaž je „kopneno ili priobalno područje nastalo međusobnim djelovanjem prirode i čovjeka sa izuzetnim estetskim, ekološkim i kulturnim vrijednostima, te često i sa izrazito visokom biološkom raznolikošću.“

Neophodno je donijeti plan upravljanja Hutovim blatom, u kojima će biti definisano korištenje ovog prostora kroz održavanje usklađenosti međusobnog djelovanja prirode i kulture putem tradicionalnog načina korištenja zemljišta, građenja, te društvenih i kulturnih manifestacija, bavljenjem privrednim aktivnostima koje su u skladu sa prirodom i **očuvanje društvenih odnosno kulturnih sistema lokalnih zajednica, očuvanje raznolikosti pejzaža i staništa, odnosno ugroženih biljnih i životinjskih vrsta i ekosistema**, eliminisanje i sprječavanje iskorištavanja zemljišta i aktivnosti koje ne odgovaraju ciljevima upravljanja, omogućavanje rekreacije i turizma koje odgovaraju kategoriji područja i podsticanje naučnih i obrazovnih aktivnosti unutar ovog područja.

U Parku prirode Hutovo blato trenutna turistička ponuda sastoji se od sljedećih aktivnosti: **foto safari, sportski ribolov, sportske pripreme, edukativna-obrazovna staza i ugostiteljstvo**. Potrebno je uvesti nove sadržaje temeljene na principima ekološkog turizma i održivog razvoja, da bi se unaprijedila turistička ponuda i doprinijelo stabilnijoj ekonomskoj slici ovog područja, čime bi se regulisalo finansiranje Parka prirode Hutovo blato i normalizovao rad rendžerske službe.

RJEŠENJA

Prema definiciji iz prijedloga Zakona o zaštiti prirode Bosne i Hercegovine, park prirode je „prostrano prirodno ili dijelom kultivirano područje kopna i/ili mora s ekološkim obilježjima međunarodne, federalne ili kantonalne važnosti s naglašenim krajobraznim, odgojno - obrazovnim, kulturno - povjesnim i turističko - rekreacijskim vrijednostima“. **U parku prirode dopuštene su „privredne i druge djelatnosti i radnje kojima se ne ugrožavaju njegove bitne značajke i uloga**. Način obavljanja gospodarskih djelatnosti i korištenje prirodnih dobara u parku prirode utvrđuje se uvjetima zaštite prirode.“ Prema važećoj kategorizaciji IUCN-a, kategorija "parka prirode" ne postoji, ali u skladu s ranije važećom definicijom parkova prirode, oni sada odgovaraju kategoriji zaštićenih pejzaža. Prema

KONTROLA KRIVOLOVA

Osim što direktno utiču na smanjenje brojnosti populacija ptica, krivolovci uznemiravaju jata, koja zbog toga traže druge, mirnije lokalitete za gniježđenje i odmor. **Uticaj lova na ekoturizam je ogroman.** Ptice su sada navikute na skrivanje zbog velikog broja krivolovaca, pa ih je, uz rijetke izuzetke, teško posmatrati. Stroža kontrola krivolova i prestanak svih vidova uznemiravanja bio bi velika prednost za razvoj turističke ponude na bazi posmatranja ptica.

Kontrola krivolova predstavlja i značajnu mjeru u zaštiti pitke vode, jer kvalitet vode zavisi od populacije vodenih ptica koje se hrane biomasom proizvedenom tokom ljeta. Što se tiče zakonske regulative, potrebno bi bilo zahtijevati od nadležnih institucija ovlaštenje za pravljenje lokalnih zakona vezanih za Park prirode, i **strožije kazne za kršenje Zakona o lovstvu i Zakona o zaštiti okoliša**, a između ostalog tražiti dozvole za zaplijenu nelegalnog oružja, čamaca, uništavanje lovačkih čeka i mamaca.

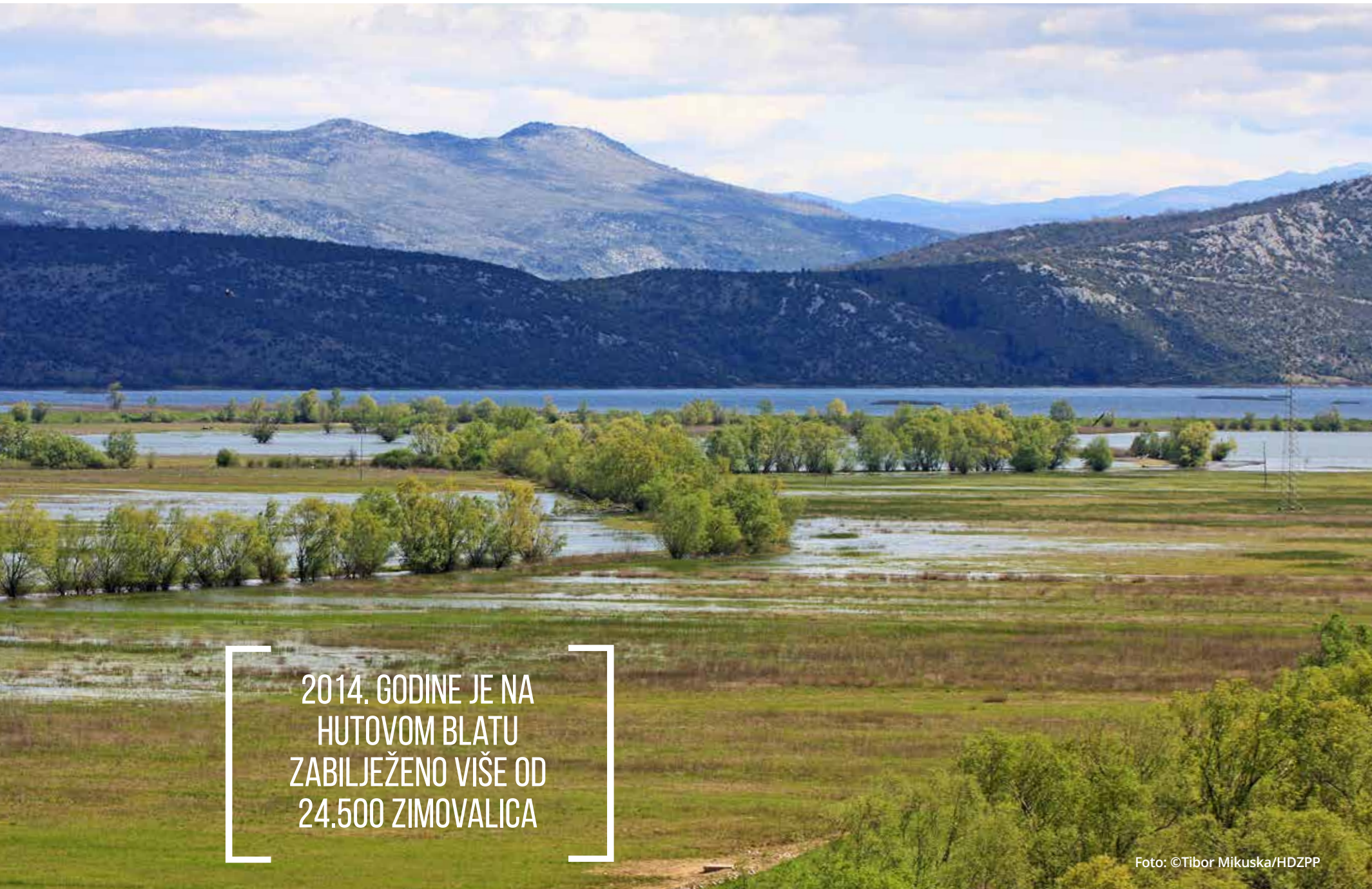
Potrebno je redefinisati trenutno važeći Zakon o lovstvu u skladu sa evropskim direktivama o pticama i staništima, i **sa liste lovne divljači ukloniti sve rijetke, zaštićene i migratorne vrste.** Također, neophodno je uticati na redovniji rad nadležne inspekcije i pogranične službe kako bi se spriječio šverc ubijenim pticama.

U periodu od 2008. do 2014. godine Ornitološko društvo „Naše ptice“ je redovno vršilo zimsko prebrojavanje ptica i monitoring krivolova na području Hutovog blata. Analiza podataka je pokazala da se **opadanjem trenda krivolova od 2011. godine značajno povećavao broj ptica na Hutovom blatu.** U 2014. godini zabilježeno je više od 24.500 jedinki. Za pretpostaviti je da se u periodu od nekoliko godina, ukoliko ne bude značajnijih pritisaka ili klimatskih promjena, moglo očekivati da broj zimovalica na ovom području iznosi i do 50.000 ptica.

U tom pogledu **primarni zadatak je omogućiti kontinuitet monitoringa krivolova** s ciljem njegovog smanjenja na minimalnu mjeru. Za to će biti neophodno prije svega obezbjediti finansiranje rendžerske službe i jačanje njenih kapaciteta u radu. Također, trebat će unaprijediti i saradnju sa lokalnom zajednicom, lovačkim društvima koja egzistiraju na ovom području i policijom (lokalnom i pograničnom). Efekat povećanja broja zimovalica trebao bi se ogledati i u **jačanju turi-**

Foto: ©Dražen Kotrošan/O.D. "Naše ptice"

2014. GODINE JE NA
HUTOVOM BLATU
ZABILJEŽENO VIŠE OD
24.500 ZIMOVALICA

Foto: ©Tibor Mikuska/HDZPP

stičke ponude Hutovog blata koje bi uz povezivanje sa Deltom Neretve razvijalo zajednički programe kontrole krivolova i razvoja turizma na osnovama posmatranja ptica.

Stopa krivolova na području Hutova blata znatno je smanjena kroz sredstva sa projekta „*Improving the Management of Hutovo Blato Nature Park*“, koji je finansirao CEPF, koja su omogućila jednogodišnje djelovanje rendžerske službe sa ciljem kontrole nelegalnih aktivnosti uz istovremeni monitoring ptica na području Hutova blata. **U periodu od samo jedne godine, broj zimovalica se povećao sa nekoliko hiljada na 24,500 jedinki**, koliko je bilo zabilježeno u januaru 2014. godine.

U septembru 2015. godine potpisan je ugovor o saradnji između fondacije Euro-Natur, Parka prirode Hutovo blato, Ornitološkog društva “Naše ptice”, ekološke udruge “Lijepa naša” i Lovačkog društva “Galeb” sa ciljem formiranja timova koji će na području Parka prirode Hutovo blato vršiti redovnu kontrolu krivolova, čiji rad treba obezbijediti i u budućnosti.

IZRADA PLANA UPRAVLJANJA I ZONIRANJE PODRUČJA

Da bi se doprinijelo očuvanju biološke raznolikosti, površinu **Parka prirode Hutovo blato potrebno je podijeliti u 3 zone**: centralnu ili nukleus zonu, koja obuhvata najznačajnija staništa Deranskog jezera sa trščacima, šumarcima vrbe i drugom priobalnom vegetacijom u kojoj je registrovana mješovita kolonija malog vranca *Microcarbo pygmeus*, velikog vranca *Phalacrocorax carbo*, sive čaplje *Ardea cinerea*, male bijele čaplje *Egretta garzetta* i žute čaplje *Ardeola ralloides*, kao i dio livada koje plave tokom proljeća i jeseni i koje predstavljaju važno hranilište za veliki broj vrsta ptica.

U nukleus zoni pristup je ograničen i antropogeni uticaj sveden na naučna istraživanja zbog očuvanja ekološkog karaktera močvarnog područja. Također, važno

je obratiti pažnju na **zaštitu korita rijeka Krupe, Trebižata i Bregave** i tako osigurati povezanost Hutova blata sa Deltom Neretve, što ima veliki značaj ne samo za ptice, već i za veliki broj vrsta riba, uključujući jegulju *Anguilla anguilla* i **endemičnu poustvu** *Chondrostoma knerii* i niz drugih životinjskih vrsta.

Druga zona je prelazna, u kojoj bi bilo dozvoljeno **održivo korištenje u smislu ekoturizma i tradicionalne poljoprivredne proizvodnje**, gdje bi se nalazile šetnice, edukativni sadržaji i posmatračnice za ptice. U trećoj, vanjskoj zoni nalaze se naselja i saobraćajnice i dijelovi Hutova blata koji trenutno ne ulaze u okvir Parka prirode. U ovoj zoni dozvoljena je gradnja koja ne utiče na centralnu zonu.

Zoniranje treba biti izvedeno uz punu saradnju sa lokalnim zajednicama, i jasno razgraničiti gdje se koja zona nalazi, koje su njene funkcije i koje zabrane u kojoj zoni postoje. Zoniranje Parka prirode treba biti uključeno u Plan upravljanja, koji za Hutovo blato još uvijek ne postoji. Funkcionisanje određenih zona će se nadgledati od strane uprave zaštićenog područja, i članova lokalnih nevladinih organizacija, kao i ljudi koji žive u blizini zaštićenog područja.

Žuta čaplja, *Ardeola ralloides*

Foto: ©Mirko Šarac/ “Naša baština”

ZONIRANJEM PARKA
PRIRODE HUTOVO BLATO
DOPRINIJET ĆE SE
OČUVANJU BIOLOŠKE
RAZNOLIKOSTI

RAZVOJ BIRDWATCHING TURIZMA

Zbog bogatstva ptičijih vrsta, Hutovo blato ima **ogroman potencijal za razvoj ove turističke ponude**, koja može u znatnoj mjeri doprinijeti finansijskoj stabilnosti ovog područja. Razvoj birdwatching turizma na Hutovom blatu, prije svega zavisi od osiguravanja povoljnih uslova, u prvom redu mira, jer trenutno ptice ne razlikuju lovce od drugih posjetilaca, što rezultira njihovom uznemirenošću, bijegom i skrivanjem. Zbog toga su **jaka kontrola krivolova i drugih aktivnosti koje štete pticama preduslov** za razvoj turizma i naučna istraživanja, a sljedeći koraci bi bili identifikacija ruta sa kojih se ptice mogu posmatrati bez da ih se direktno uznemirava, izgradnja i obnova posmatračica, i publikacija promotivnih materijala i vodiča. U junu 2013. godine publiciran je Vodič za promatranje ptica Hutovog blata, što predstavlja dobar početak razvoja birdwatching turizma, kao dio održivog razvoja ovog područja, vodeći računa o radu sa manjim grupama turista, kako bi se smanjilo eventualno uznemiravanje ptica i ostali negativni uticaji na okoliš. Potrebno je raditi sa uposlenicima parka, lokalnim stanovništvom, lovcima i nevladinim organizacijama na promociji ovog vida turizma. **Važan potencijal Hutova blata je povezanost sa Deltom Neretve** koja također predstavlja značajno područje za ptice, i blizina drugih područja, kao što su Međugorje, Stolac, Mostar, koja imaju značajne potencijale za razvijanje turizma (kulturno naslijeđe i spomenici, prirodno naslijeđe, kulturne i vjerske manifestacije i drugo).

Foto: ©Mirko Šarac/ "Naša baština" (sve osim 4 - ©Draško Adamović/O.D. "Naše ptice")

Razvoj posmatranja ptica na području Hutova blata pored promocije u samoj zemlji s ciljem povećanja broja lokalnih posmatrača ptica treba biti usmjeren i na pokretanje programa koji će imati odgovarajući ekonomski efekat u vidu privlačenja posmatrača iz drugih zemalja. Za realizaciju ovakvog programa potrebno je, pored nevladinih organizacija, lokalnih zajednica, turističkih organizacija kao nosilaca, da se u većem obimu uključe nadležna ministarstva svih nivoa.

PROMOCIJA LOKALNIH PROIZVODA

Oko Parka prirode Hutovo blato nalazi se nekoliko sela, na udaljenosti manjoj od 2,5 km. U granicama Parka se poljoprivredna proizvodnja obavlja na oko 1.000 ha. Tipični proizvodi su grožđe, smokve, breskve, salata, paprika, sok od šipurka, vino, lozovača, liker, sir, kajmak, med... S obzirom na podatak da je prosječan godišnji broj turista u Parku prirode Hutovo blato 4.140, od čega su 5,6% stranci, postoji mogućnost za prodaju lokalnih proizvoda pod brendom Hutovog blata u okviru Parka. Osim već spomenutog vodiča za posmatranje ptica, bilo bi potrebno napraviti razglednice, kalendare, suvenire, tradicionalno proizvedene džemove, sokove i sirupe upakovane u korpice napravljene od trske sa Hutovog blata, i slično. Ovim bi se ojačali dobri odnosi između Parka i lokalnog stanovništva, koje bi moglo služiti kao jedan vid lovočuvara.

Bilo bi dobro stvoriti brend Hutovog blata, čija bi primarna namjera bila da promoviše potencijal ovog područja. Materijali kojima se promovišu vrijednosti Hutovog blata bi trebali biti distribuirani po hotelima, motelima i turističkim info-centrima širom Hercegovine.

SPRJEČAVANJE POŽARA

U cilju sprječavanja požara i smanjenja njihovog negativnog uticaja na područje Hutova blata, **potrebno je izraditi plan zaštite od požara**, nabaviti protivpožarnu opremu i povesti javnu kampanju za bolje upoznavanje javnosti sa opasnostima od požara.

HUTOVO BLATO IMA
OGROMAN POTENCIJAL
ZA RAZVOJ TURIZMA

ODRŽIVO KORIŠTENJE VODNIH RESURSA

Niz nevladinih organizacija i stručnjaka iz različitih oblasti već godinama ukazuju na **opasnosti koje nosi projekat Gornji horizonti**. Za sada, on nije ni ekonomski isplativ ni ekološki prihvatljiv, kao što je navedeno u Studiji uticaja projekta na okoliš, koja je napisana tako da ide u prilog investiciji, korištenjem zastarjelih metoda i starih podataka. **Neophodno je izraditi novu studiju** kojim će biti detaljno utvrđeni pokazatelji monitoringa kvaliteta i kvantiteta voda neretvanskih pritoka - rijeka Bune, Bunice i Bregave i zaštićenog močvarnog područja Hutovog blata, sa ciljem iznalaženja načina za integralno upravljanje slivom rijeka Neretve i Trebišnjice, i očuvati prirodna staništa slivovima ovih rijeka, uključujući i oko 2000 hektara močvarnih staništa u Hutovom blatu.

PODIZANJE JAVNE SVIJESTI

Ukazivanje na štetne posljedice krivolova mora se intenzivirati kroz medijske kampanje i edukaciju lokalnog stanovništva, posebno djece i omladine, o važnosti i vrijednosti ovog zaštićenog područja, i jačati veze sa lovačkim organizacijama, koje su već sada uključene u monitoring ptica i kontrolu krivolova na području Hutova blata, a koje mogu još značajno doprinijeti sprječavanju krivolova edukacijom svojih članova.

Neophodno je dalje raditi i sa djecom predškolskog i školskog uzrasta, kroz niz programa na temu zaštite prirode i bogatstva koje Hutovo blato ima, a koje se kroz aktivno djelovanje lokalne zajednice treba očuvati. Već sada Hutovo blato nudi jednodnevne edukativne ekskurzije za učenike osnovnih škola, koje Ornitološko društvo "Naše ptice" redovno organizuje u okviru Međunarodnog dana ptica selica i Evropskog vikenda posmatranja ptica, a ostvarivanjem saradnje sa obrazovnim i istraživačkim ustanovama iz zemlje i inostranstva, cilj bi bio formiranje edukaciono-obrazovnog centra ne samo od lokalnog, nego i od međunarodnog značaja.

Foto: sve fotografije ©Nermina Sarajlić/O.D. "Naše ptice"

SUMMARY

Hutovo blato is a complex of sub-Mediterranean wetlands located in the southeastern part of Herzegovina, situated on the left side of the Neretva River near the border between Bosnia and Herzegovina and Croatia. It occupies an area of 7411 hectares of swamps, plains and mountains. The mild Mediterranean/sub-Mediterranean climate and the developed vegetation of Hutovo blato are responsible for the extraordinary richness of the area's bird fauna. Hutovo blato is one of the most important stopover, breeding and wintering sites for birds in Bosnia and Herzegovina. According to the last census, a total of 259 bird species were recorded in Hutovo blato and its immediate surroundings during 1888-2016 period. In 1995, Hutovo blato was declared a nature park which was

added to the Provisional List of National Monuments of Bosnia and Herzegovina in 2002. Following to its importance for birds, Hutovo blato was included in the List of Wetlands of International Importance in 1971 and in the International Project for the Protection of Mediterranean Wetlands in 1980. In 1998 Hutovo blato was declared an Important Bird Area and in 2001 it was registered in the List of Wetlands of International Importance by the Ramsar Convention methodology. In 2002, Nature Park "Hutovo blato" was added to the Provisional List of National Monuments of Bosnia and Herzegovina. Although the hunting in Hutovo blato has been forbidden since 1995, due to unexpected circumstances during 2008-2013 period (the reduction in financing of the public institution „Hutovo blato“ which led to the disbandment of the ranger service and a lack of control of hunting activities), the adequate control was missing, which led to the occurrence of illegal hunting in the area, including a number of activities which are forbidden by the Law on Hunting of Federation of Bosnia and Herzegovina and by international conventions, such as shooting from motor boats, shooting from hunting blinds, the killing of endangered and protected species, the killing of birds during

migration and the disturbing of bird flocks. Since 2013, the monitoring of illegal activities has been intensified and a better cooperation with local communities, hunting associations and the police has been established which led to a significant decrease in illegal hunting activities, which had a positive and immediate effect on bird populations in Hutovo blato. The control of illegal hunting activities in Hutovo blato encouraged the first nesting of Glossy Ibis *Plegadis falcinellus*. It is necessary to ensure the continuity of monitoring of illegal activities in order to reduce hunting and other disturbances to a minimum, provide funding for a ranger service for strengthening its capacities, and to improve cooperation with the local community, hunting associations and the local and cross-border police. It was noticed that illegal activities were more prominent when there were no visitors in the Park. The increase in number of visitors to Hutovo blato based on birdwatching tourism and cooperation with local communities will discourage the illegal hunters, but also contribute to prevention or earlier detection of fires and other negative impacts to the biodiversity.

HUTOVO BLATO IS ONE OF THE MOST IMPORTANT STOPOVER, BREEDING AND WINTERING SITES FOR BIRDS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA.

Foto: ©Tibor Mikuska/HDZPP

LITERATURA

- Bem, D. (1990): Neka interesantna opažanja sa područja Hutovog blata. *Troglodytes* 3(3): 8-10.
- Čurčić, V. (1915): Narodno ribarstvo u Bosni i Hercegovini, II. Hercegovina. *Glasnik Zemaljskog muzeja*, 27(3-4): 313-358.
- Dalmatin, M., Vekić, J., Ilić, B., Gujinović, J., Kotrošan, D., Dervović, I., Ćukteraš, M. (2013): Gniježđenje blistavog ibisa (*Plegadis falcinellus*) na Hutovom blatu u 2013. godini. *Bilten mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, br 9
- Dalmatin, M. (2009): Birds of Hutovo Blato. Ekoloska udruga »Lijepa nasa«: Hutovo Blato in Project – Sharing Waters. *Eko Hercegovina* 5: 65 – 73.
- Dervović, I., Kotrošan, D. (2012): Rezultati zimskog brojanja ptica močvarica u Bosni i Hercegovini u 2011. godini. *Bilten mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 7-8: 44-55.
- Jasprica, N., Carić, M. (2002): Vegetation of the natural park of Hutovo Blato (Neretva river delta. Bosnia and Herzegovina). *Biologia, Bratislava*, 57/3: 505|516, 2002
- Kotrošan, D., Dervović, I. (2010): Rezultati zimskog brojanja ptica močvarica u Bosni i Hercegovini za period od 2008. do 2010. godine. *Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 6(6), 23-45.
- Kotrošan, D., Sarajlić, N. (2014): Ornitofauna Hutovog blata – stanje i perspektive. *Naš krš*, 34 (47): 146-169 .
- Kotrošan, D., Papes, M. (2007): Popis ptica zabilježenih u Bosni i Hercegovini od 1888. do 2006. godine. *Ornitološko društvo „Naše ptice“*, *Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 3(3): 9-38, Sarajevo.
- Marcouse, T., Kotrošan, D. (2006): Izvještaj sa ornitoloških posmatranja u Bosni i Hercegovini u septembru 2006. godine. *Bilten mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 2: 24-27
- Obratil, S. (1969): Ptice Hutova blata. *Glasnik Zemaljskog Muzeja Bosne i Hercegovine (Prirodne nauke) Nova serija* 8: 87-143
- Obratil, S. (1976): Novi podaci za ornitofaunu Bosne i Hercegovine. *GZM (PN), NS.*, sv. 15 : 215-219, Sarajevo.
- Obratil, S. (1984): Gniježđenje vranca velikog, *Phalacrocorax carbo* (L.) na Hutovu blatu, *GZM (PN), NS.*, sv. 23 : 185-189, Sarajevo.
- Obratil, S. (1985): Ornitofauna Hutovog blata do izgradnje akumulacionog jezera PHE "Čapljinina". *Glasnik Zemaljskog Muzeja Bosne i Hercegovine (Prirodne nauke) Nova serija* 24: 175-209
- Obratil, S. (1996): Prva istraživanja ornitofaune Hutova blata poslije izgradnje akumulacionog jezera PHE „Čapljinina“. *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, Sarajevo*. Pp.403-428
- Schneider-Jacoby, M. (2009): Lov na ptice u Bosni i Hercegovini: apel za hitne promjene. *Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 4-5: 4-7.
- Stumberger, B., Matić, S., Kitonić, D., Vernik, M., Knaus, P., Schneider Jacoby, M., Petras Sackl, T., Sackl, P. (2009): Rezultati brojanja ptica močvarica u Hutovom blatu i okolnim močvarnim staništima 2007. – 2009. *Bilten mreže posmatrača u Bosni i Hercegovini* 4-5 (4-5), 30-37.
- Stumberger, B., Sackl, P., Dervović, I., Knaus, P., Kitonić, D., Schneider Jacoby, M., Kotrošan, D. (2008/2009): Primjeri uznemiravanja ptica i kršenja Zakona o lovu u močvarnim staništima krša Federacije Bosne i Hercegovine. *Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 4-5(4-5): 97-115. ,
- Topić, G., Kotrošan, D. (2012): Rezultati Međunarodnog cenzusa ptica vodenih staništa u Bosni i Hercegovini 2012. godine. *Bilten mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 7-8: 56-73
- Topić, G., (2003): Rezultati Međunarodnog cenzusa ptica vodenih staništa u Bosni i Hercegovini 2013. godine. *Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 9(9): 14-39.

Web izvori:
<http://hutovo-blato.ba/>

Foto: ©Tibor Mikuska/HDZPP

Foto: ©Nermina Sarajlić/O.D. "Naše ptice"

IMPRESSUM

Naslov: Sarajlić, N.; Kotrošan, D., Zaštitimo Jadranski seobeni put – Hutovo Blato

Izdavač: Ornitološko društvo "Naše Ptice"; Semira Frašte 6, 71000 Sarajevo
Tel: +387 61 783 203
E-mail: naseptice@hotmail.com

Tekst: Nermina Sarajlić i Dražen Kotrošan, Ornitološko društvo "Naše Ptice"

Prijevod i lektura: Nermina Sarajlić, Ornitološko društvo "Naše Ptice"

Tehnički urednici: Adrian Tomik i Tibor Mikuska
Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode

Slike: Arhiva Ornitološkog društva "Naše Ptice"
i Hrvatskog društva za zaštitu ptica i prirode

Dizajn: Davorin Palijan, Grafika d.d., Osijek

Prijelom i tisak: Grafika d.d., Osijek

Nakladnik: Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode
Gundulićeva 19a, 31000 Osijek

Naklada: 1000 primjeraka

ISBN 978-953-8212-00-0 (cjelina)

ISBN 978-953-8212-03-1 (sv. 1 - meki uvez)

ISBN 978-953-8212-04-8 (sv. 1 - e-knjiga-PDF)

Osijek, 2018

Preporuka za citiranje:

Sarajlić, Nermina i Kotrošan, Dražen (2018) Zaštitimo Jadranski seobeni put – Hutovo Blato. Ornitološko društvo "Naše Ptice", Sarajevo. 32. str.

Projekt „Zaštitimo Jadranski seobeni put“ financiran je sredstvima švicarske zaklade MAVA i njemačke zaklade EuroNatur.

Foto: ©Dražen Kotrošan/O.D. "Naše ptice"

Foto: ©Tibor Mikuska/HDZPP

ORNITOLOŠKO DRUŠTVO "NAŠE PTICE"

Ornitološko društvo "Naše ptice" je nevladina, neprofitna, nepolitička i dobrovoljna organizacija osnovana 2003. godine u Sarajevu, koja djeluje u oblasti ornitologije, ekologije, prstenovanja i zaštite ptica i njihovih staništa u Bosni i Hercegovini.

Aktivnosti Društva obuhvataju edukacijski program, koji ima za cilj edukaciju javnosti o značaju zaštite ptica i njihovih staništa, obuku za posmatranje ptica i načine praktične pomoći pticama, kroz seminare, konferencije, radionice, predavanja, prezentacije i izložbe; istraživački i konzervacijski program, koji uključuje različite akcije i projekte putem kojih se nastoje prikupiti podaci o značajnim područjima za ptice u Bosni i Hercegovini, stanju populacija rijetkih i ugroženih vrsta, pojavama koje ugrožavaju ptice i njihova staništa i izdavačku djelatnost, koja se ogleda u tome da od 2005. godine redovno izlazi "Bilten mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini", kao i niz brojnih edukativnih materijala, monografija i drugih publikacija u sklopu različitih projekata. Ornitološko društvo „Naše ptice“ aktivno učestvuje u javnim raspravama i tribinama ukazujući na probleme zaštite biodiverziteta i uključuje se u niz regionalnih i internacionalnih projekata u saradnji sa partnerima iz drugih zemalja.

Društvo se bavi i turističkom promocijom prirodnih vrijednosti Bosne i Hercegovine kroz razvijanje programa posmatranja ptica, a od 2005. godine redovno izdaje „Bilten mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini“, jedini stručni ornitološki časopis u Bosni i Hercegovini.

Foto: ©Nermina Sarajlić/O.D. "Naše ptice"

euRONATUR

BiOM
UDRUGA / ASSOCIATION

